

Victoria Bondar

Candidate of Pedagogic Sciences,
Lecturer of the Preschool Education Department,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
Cherkasy, Ukraine

Yuliia Solovei

Doctor of Philosophy,
Lecturer of the Preschool Education Department,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
Cherkasy, Ukraine

Oksana Kovalenko

Senior Lecturer of the Department of Preschool Education,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
Cherkasy, Ukraine

**CHAPTER 4.2. PREPARATION OF FUTURE TEACHERS
FOR EXTRACURRICULAR WORK IN ELEMENTARY
SCHOOL UNDER MARTIAL LAW**

The chapter analyzes the problem of training future teachers for extracurricular work in elementary school under martial law. Pedagogical conditions for training future teachers for extracurricular work in elementary school under martial law are characterized. The information and communication educational space for the preparation of future primary school teachers for extracurricular work in primary school under martial law is analyzed. The components of the information and communication educational space have been studied. The author's definition of the term «information and communication educational space» is provided.

Бондар В. Г.

Кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Соловей Ю. О.

Доктор філософії,
викладач кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Коваленко О. А.

Старший викладач кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

РОЗДІЛ 4.2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У розділі проаналізовано проблему підготовки майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану. Схарактеризовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану. Проаналізовано інформаційно-комунікаційний освітній простір для підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану. Простудійовано компоненти інформаційно-комунікаційного освітнього простору. Подано авторське визначення терміносполуки «інформаційно-комунікаційний освітній простір».

Вступ

Проблема підготовки майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану вимагає не лише з'ясування теоретичних засад досліджуваного процесу, а й аналізу реального стану розв'язання порушеної проблеми закладами вищої освіти України.

Процес підготовки майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану, на нашу думку, має передбачати сприяння формуванню в студентів здатності окреслювати й реалізовувати цілі власної навчальної діяльності, контролювати й оцінювати процес і результат підготовки, управляти ними; розвиток здатності осмислювати й оцінювати власні можливості, зіставляти їх із вимогами до майбутньої професійної діяльності; навчання способів саморегуляції власної активності та вияву ініціативності; створення умов для свободи вибору майбутніми вчителями значущих знань та відповідальності за результати власної діяльності.

Підготовку майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану ми вбачаємо у систематичному використанні інформаційних технологій і засобів навчання, що сприятиме залученню здобувачів – майбутніх учителів – до освітнього процесу та забезпечуватиме організацію освітнього процесу на засадах інформатизації освіти в Україні.

Авторське бачення особливостей реалізації інформатизації освіти в Україні базоване на ідеях, описаних у працях В. Ю. Бикова [2] та Ю. О. Жука [10], які обґрунтували теоретичні та практичні засади інформатизації освіти в Україні; у науковому доробку Н. В. Морзе з питань організації дистанційної освіти [19] та В. М. Кухаренка з проблеми налагодження змішаного навчання студентів закладів вищої освіти [14].

Проблему активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогів і здобувачів засобами ІКТ проаналізовано у науковій праці Н. В. Рашевської [26], де запропоновано методику використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у вищій освіті. Варті уваги результати наукового пошуку С. Г. Литвинової [15], яка розробила методику проектування хмароорієнтованого освітнього середовища [15; 16].

На думку В. Ю. Бикова, структура та складники навчального середовища як штучно створеної системи забезпечують необхідні умови для досягнення цілей освітнього процесу вищої школи [1; 3]. Нам імпонує позиція Ю. О. Жука, який зазначає, що навчальне середовище закладу вищої освіти найчастіше інтерпретоване як простір навчання, де розгортається конструктивна комунікаційна взаємодія суб'єктів освітньої діяльності, спрямована на опанування певних знань, умінь і навичок здобувачами освіти [12].

Найбільш повно зазначені вище позиції описано в праці О. П. Дубас, яка пропонує розуміти інформаційно-комунікаційний простір як форму існування інформаційних систем, що «забезпечує й стимулює оперативні інформаційні взаємодії виробників інформації та її споживачів, тран-

сляцію знань, накопичених в інформаційних ресурсах, їхнє збереження у сформованій інформаційній інфраструктурі, сукупність комунікаторів, реципієнтів, значеннєвих повідомлень, комунікаційних каналів і засобів комунікації [9, с. 231].

Аналіз наукового фонду слугує підставою для висновку про те, що вчені дослідили лише окремі аспекти підготовки студентів до майбутньої позакласної діяльності з молодшими школярами. Наразі комплексна й багатоаспектна проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної роботи з молодшими школярами в умовах воєнного стану потребує подальшого студювання.

4.2.1. Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану

Основна увага в організації підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної роботи з молодшими школярами в умовах воєнного стану в ході дослідження буде зосереджена на забезпеченні оптимальних педагогічних умов як внутрішніх чинників, що сприятимуть формуванню й розвитку готовності студентів до цього виду майбутньої професійної діяльності.

Педагогічні умови (активізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогів і студентів через створення інформаційно-комунікаційного освітнього простору засобами інформаційно-комунікаційних технологій; інтенсифікація теоретичної, практичної, професійно-особистісної підготовки студентів засобами інтерактивних, проєктних та ігрових технологій; обстоювання викладачем тьюторської позиції в організації педагогічної підтримки підготовки студентів до майбутньої позакласної діяльності в початковій школі в умовах воєнного стану) окреслимо, залежно від необхідності ефективної реалізації суб'єктно-діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентнісного підходів до досліджуваного процесу.

Вибір першої педагогічної умови – активізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогів і студентів через створення інформаційно-комунікаційного освітнього простору засобами інформаційно-комунікаційних технологій – аргументований необхідністю модернізації підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності відповідно до Закону України «Про вищу освіту», що вимагає посилення відкритості системи освіти, забезпечення кожному суб'єктові освітнього процесу права «на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, зокрема в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів» [12] та відповідно до Закону України «Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану», що вимагає провадження освітнього процесу для учасників освітнього процесу у змішаній (очно-дистанційній) або дистанційній формі [22].

Такі вимоги зумовлені залученням освітньої галузі держави до глобальних процесів інформатизації й технологізації, що впливає на роз-

виток і поширення в освітньому процесі вищої школи інформаційно-комунікаційних систем і технологій та введення воєнного стану в Україні. Заклади вищої освіти нині намагаються засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) створити навчальне середовище не лише для підвищення якості формального навчання студентів, а й для вивчення їхніх потреб у неформальній та інформальній фаховій освіті. Тенденція до інформатизації вищої освіти позитивно сприймається студентською молоддю, яка вільно володіє засобами ІКТ та активно використовує освітні можливості Інтернету.

Інформаційно-комунікаційний освітній простір витлумачений нами як складна система взаємопов'язаних факторів, умов, засобів, об'єднаних зусиль суб'єктів освітнього процесу, що побудована засобами інформаційно-комунікаційних технологій, спрямована на налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і студентів для професійно-особистісного самовизначення, самореалізації й саморозвитку здобувача освіти.

До компонентів інформаційно-комунікаційного освітнього простору належать інформаційні, інтелектуальні, методичні, технічні й програмні цифрові ресурси, які на основі використання потужного потенціалу ІКТ сприяють налагодженню інформаційно-освітньої взаємодії викладачів і студентів, за якої кожен здобувач вищої освіти має право вільного вибору власної траєкторії участі в спільній навчальній діяльності та спілкуванні.

Вибір другої педагогічної умови – інтенсифікація теоретичної, практичної, професійно-особистісної підготовки студентів засобами інтерактивних, проєктних та ігрових технологій – аргументований необхідністю практичної реалізації проблеми підвищення активності студентів у їхній підготовці до майбутньої позакласної діяльності з молодшими школярами. В організації цього процесу перевагу потрібно надавати інтерактивним технологіям навчання, які найбільш ефективно забезпечують комунікаційні зв'язки викладача й студента в умовах воєнного стану, сприяють утвердженню партнерських взаємин, вивченню особистісного досвіду всіх суб'єктів педагогічної взаємодії.

У наукових працях інтерактивне навчання потрактоване як спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності, що:

- відбувається з огляду на інтереси й запити, життєвий і професійний досвід того, хто навчається, у формах партнерської взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу (С. О. Сисоєва [28, с. 37]);

- має проблемно-пошукову природу, відбувається за допомогою засобів комунікації та базований на спільній діяльності, за якої педагог перебуває позиції фасилітатора, а студенти активно взаємодіють між собою й викладачем (І. Г. Луцик [17]);

- реалізується за допомогою спеціальних методів, прийомів і форм роботи, спрямований на реалізацію паритетності в суб'єкт-суб'єктних стосунках учителів та учнів, забезпечення постійної активності здобувача освіти, багатосторонньої комунікації, використання механізмів самооцінювання та зворотного зв'язку (О. І. Пометун [25, с. 7]).

Під час аналізу другої педагогічної умови взято до уваги висновки С. О. Сисоєвої, яка зазначає, що інтерактивні технології: кейс-метод, технології проблемного навчання, діалогові технології, метод проектів, технології розвитку здатності до аналітичної діяльності, методи стимулювання творчої активності, творчі ситуації, навчально-творчі задачі – можна застосовувати для підготовки студентів як за очною, так і за дистанційною формами навчання в умовах воєнного стану.

Імплементация результатів наукового пошуку О. І. Пометун та С. О. Сисоєвої до сфери порушеної проблеми спонукає до висновку про те, що під час організації інтерактивного навчання основним завданням викладача має бути створення умов, за яких студент сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних аспектах позакласної роботи в початковій школі [25, с. 8]. Необхідно також забезпечити підвищення рівня пізнавальної активності студента. Лише за активного навчання майбутній учитель стає суб'єктом освітньої взаємодії, розпочинає діалог із викладачем та полілог з іншими учасниками пізнавального процесу, виконує при цьому творчі, пошукові й проблемні завдання, що відповідають його інтересам і запитам [28, с. 277].

Партнерська освітня взаємодія викладача й студентів в умовах воєнного стану під час обміну навчальною інформацією, спільного розв'язання проблем майбутньої педагогічної діяльності, обговорення актуальних проблем позакласної діяльності в початковій школі сприятиме зануренню майбутніх учителів у реальну атмосферу ділової співпраці.

Відповідно до інтересів, потреб і запитів студентів постійно змінюватимуться види навчальної діяльності (дискусії, ділові ігри, групова навчальна діяльність тощо), що сприятиме набуттю майбутніми педагогами досвіду діалогічної пізнавальної взаємодії й соціально-комунікативних взаємин, важливих для організації позакласної діяльності молодших школярів.

Успішна організація інтерактивного освітнього процесу в умовах воєнного стану, на нашу думку, можлива лише за умов виконання викладачем функцій тьюторства – підтримки, допомоги, наставництва, модерації, консультування й фасилітації підготовки студента до майбутньої педагогічної діяльності. Саме тому третя педагогічна умова підвищення ефективності досліджуваного процесу – обстоювання викладачем тьюторської позиції в організації педагогічної підтримки підготовки студентів до майбутньої позакласної діяльності в початковій школі в умовах воєнного стану. Такий вибір можна пояснити необхідністю індивідуалізації процесу підготовки майбутніх учителів до позакласної роботи з молодшими школярами, більш повним розкриттям особистісного потенціалу студентів у цьому аспекті, а також надання своєчасної допомоги й підтримки студентам у їхній підготовці до майбутньої професійної діяльності в умовах воєнного стану.

У науковій літературі поняття «тьютор» уживають стосовно особи, яка полегшує процес навчання, є партнером тих, хто професійно супроводжує індивідуальну освітню програму особи, яка навчається, надає

педагогічно доцільну допомогу, сприяє у фіксації й усвідомленні власних пізнавальних інтересів, окресленні певних пріоритетів, допомагає зрозуміти, яким чином можна досягти успіху через максимальне вивчення наявних особистісних ресурсів; виявляє особливу педагогічну позицію, що забезпечує розроблення студентами індивідуальних освітніх програм, прагне розвинути потенціал майбутніх педагогів, підготувати їх до педагогічної діяльності [24, с. 87].

У наукових працях А. М. Бойко [5], Н. М. Дем'яненко [7], М. В. Іващенко [13], Л. А. Семеновської [27] та інших учених тьюторство у вищій школі схарактеризоване як засіб індивідуалізації освіти, що передбачає створення реальних умов для управління студентами власною освітньою траєкторією професійно-особистісного розвитку.

До наукового обігу введено поняття «тьюторський супровід», що схарактеризоване як педагогічна діяльність з індивідуалізації освіти, спрямована на виявлення й розвиток пізнавальних мотивів та інтересів, пошук освітніх ресурсів для створення студентами (тьюторантами) індивідуальної освітньої програми, передбачає педагогічне забезпечення самостійної постановки й реалізації студентами власних навчально-пізнавальних цілей, стимулювання та мотивацію їхньої самореалізації як суб'єктів освітньої діяльності.

Для реалізації аналізованої педагогічної умови важливою також є позиція М. В. Іващенко, який, дослідивши особливості тьюторської діяльності під час організації дистанційної освіти майбутніх учителів, наголошує на необхідності надання педагогічно доцільної допомоги студенту в побудові й реалізації індивідуальної освітньої програми засобами інформаційно-комунікаційних технологій та в практичному використанні потенціалу відкритої освіти для підготовки до майбутньої педагогічної діяльності. Така тьюторська допомога, на думку вченого, може бути реалізована в різних режимах роботи: режимі очного контакту, режимі телефонного або відеозв'язку, а також у мережевих on-line та of-line режимах [13, с. 70].

Під час реалізації третьої педагогічної умови залучено результати наукового пошуку А. М. Бойко [4; 5], Н. М. Дем'яненко [6] та Л. А. Семеновської [27], які виокремили основні функції викладача-тьютора в системі вищої освіти, а саме:

- активізація навчально-пізнавальної діяльності студента;
- окреслення освітніх потреб, потенційних ресурсів та інтересів;
- надання допомоги в ефективному використанні науково-методичного забезпечення з певних навчальних дисциплін;
- створення сприятливих умов для організації самостійної роботи студентів та самоконтролю;
- рекомендації майбутнім учителям стосовно професійно-особистісного становлення, організації самовиховання, формування власної системи цінностей, окреслення особистісних пріоритетів і перспектив;
- допомога студентам в досягненні успіхів у професійно-особистісному розвитку;

- формування професійної суб'єктності особистості студента, здатного до професійного саморозвитку та самореалізації в майбутній педагогічній діяльності завдяки власному ресурсу.

Підсумовуючи, зазначимо, що комплексна реалізація обґрунтованих педагогічних умов забезпечить ефективність підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану, що виявлятиметься в досконалії готовності студентів до провадження такого виду педагогічної діяльності.

4.2.2. Інформаційно-комунікаційний освітній простір для підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану та сучасного переходу до ринкових відносин, надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС необхідне докорінне реформування системи вищої педагогічної освіти, що має базуватися на засадах задекларованих Болонською конвенцією та спрямовуватися на підготовку фахівців із високим рівнем професійної компетентності. Саме тому в умовах воєнного стану, модернізації освіти оновлення змісту освіти, зміни потреб особистості, суспільства й держави в освіті формується соціальне замовлення системи педагогічної освіти, що виражається у вимогах до підготовки сучасного покоління вчителів, здатних до професійної діяльності в умовах інформатизації освіти [8, с. 26].

Вважаємо, що для підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану у ЗВО варто створити ґрунтовний інформаційно-комунікаційний освітній простір, що буде охоплювати весь процес змішаного навчання, за якого педагогічні й освітні технології поєднуються з інноваційними технологіями дистанційного, електронного, мобільного навчання для гармонійного синтезу теоретичного та практичного складників освітнього процесу, а також для забезпечення індивідуальної траєкторії професійно-особистісного розвитку студентів.

У межах змішаного навчання важливим є організація також суто дистанційного навчання – цілеспрямований процес діалогової, асинхронної або синхронної взаємодії викладача й студентів за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій; індивідуалізований процес опанування знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності здобувачем освіти, що відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі [23].

За нашими переконаннями, організація підготовки до майбутньої позакласної діяльності у формі змішаного, зокрема дистанційного навчання, по-перше, стимулюватиме становлення суб'єктної позиції майбутніх учителів початкових класів, розвиватиме їхню мотивацію до самостійного опанування знань, активність і навички рефлексії; по-друге, забезпечить вивчення індивідуальних освітніх потреб, інтересів, здібностей студентів та темпу освоєння ними навчального матеріалу, а також розширить

освітні можливості здобувачів освіти завдяки доступності цифрових ресурсів; по-третє, сприятиме зміні авторитарного стилю викладання на партнерську суб'єкт-суб'єктну взаємодію для професійно-особистісного розвитку майбутніх учителів.

Потенційні ресурси інформаційно-комунікаційного освітнього простору для підготовки студентів до майбутньої позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану збільшуватимуться завдяки використанню хмарних технологій (англ. – cloud technology), що потрактовані вченими як сукупність методів, засобів і прийомів діяльності, базованих на використанні динамічного масиву віртуалізованих апаратних і програмних цифрових ресурсів, доступних через мережу Інтернет незалежно від термінального пристрою [29, с. 150–156].

Важливо, що доступ до інформації, яка зберігається у «хмарі», можуть вільно отримати всі, хто має будь-який гаджет, під'єднаний до мережі Інтернет. Крім цього, різноманітні хмарні ресурси («Storyjumper», «Ourboox», «Piktochart», «Wix.com», «Twine» та інші) є мультифункційними та передбачають безкоштовний доступ. У спільній взаємодії викладачі та студенти зможуть під час практикумів розробляти, структурувати й систематизувати творчі вправи для майбутньої позакласної діяльності, наповнювати їхній контент текстовим та мультимедійним матеріалом, створювати інфографіку й візуальні зображення.

Для організації як формальної, так і неформальної дистанційної освіти майбутніх учителів початкових класів у межах інформаційно-комунікаційного освітнього простору студентам варто запропонувати електронні навчальні курси з різних аспектів майбутньої позакласної роботи в початковій школі.

Наразі вчені-практики узагальнили методика розроблення електронних навчальних курсів, що являють собою комплекс електронних навчально-методичних матеріалів (посібник, підручник або конспекти лекцій, методичні вказівки до виконання лабораторних і практичних робіт, робоча програма дисципліни, тести тощо), створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням дистанційних технологій [21, с. 49]. Електронні курси також можуть містити такі навчальні матеріали: презентації, статті, гіперпосилання й відеоролики відповідно до теми заняття, інтерактивні завдання, вправи та тренажери, практичні роботи, онлайн-тестування з миттєвою перевіркою [18].

Для створення електронних навчальних курсів викладачі найчастіше використовують електронну платформу «Moodle», що завдяки модульній структурі дає змогу не лише викладати теоретичні відомості з різних аспектів майбутньої позакласної роботи, але й проводити практики, самостійні роботи, перевіряти засвоєні теоретичні знання за допомогою е-тестування. Важливо також, що ця цифрова платформа допомагає інтегрувати хмарні сервіси, проводити вебінари, онлайн-лекції, круглі столи, сприяє як персоніфікації освітнього процесу, так і організації групової віртуальної взаємодії студентів за допомогою форумів, чатів та блогів.

Зауважимо, що відкритість інформаційно-комунікаційного освітнього простору зумовлює його суттєвий потенціал для організації самоосвітньої діяльності студентів, а також для організації проєктної роботи майбутніх учителів із різних аспектів позакласної роботи з молодшими школярами. Акцентуємо увагу на тому, що спільна проєктна діяльність студентів сприятиме розвитку в них не лише компетентностей, необхідних для організації позакласної роботи в початковій школі, а й наскрізних педагогічних умінь.

Одна з можливостей інформаційно-комунікаційного освітнього простору, що оптимізує професійно-особистісний розвиток майбутнього педагога, полягає в тому, що основні результати підготовки до позакласної роботи з молодшими школярами можна відобразити в електронному портфоліо студента (е-портфоліо) як ефективному інструменті самопрезентації майбутнього педагога.

На думку вчених, е-портфоліо студента є і формою самооцінювання результатів індивідуального поступу в підготовці до майбутньої педагогічної діяльності, і формою самомоніторингу рівня професійної компетентності. Оформлення студентами власного е-портфоліо сприяє формуванню здатності до рефлексії, посиленню мотивації майбутніх учителів до подальшого професійно-особистісного розвитку [20].

Підсумовуючи, зауважимо, що створення інформаційно-комунікаційного освітнього простору для підготовки студентів до майбутньої позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану забезпечить їм вільний доступ до освітніх ресурсів у будь-який зручний час, реалізацію права студентів на вільний вибір власної траєкторії участі в спільній навчальній діяльності та спілкуванні, підвищить якість теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів до позакласної діяльності з молодшими школярами, сприятиме ефективному розвитку компетентностей і наскрізних педагогічних умінь студентів, необхідних для організації позакласної роботи в початковій школі, активізує суб'єкт-суб'єктну взаємодію педагогів і студентів для професійно-особистісного самовизначення, самореалізації та саморозвитку здобувачів освіти.

Висновки

У розділі запропоновано теоретичне узагальнення й новий підхід до розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану. Отримані результати засвідчили ефективність виконаних завдань і послугували підставою для загальних висновків. Відтак, обґрунтовано педагогічні умови підвищення ефективності досліджуваного процесу (активізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогів і студентів через створення інформаційно-комунікаційного освітнього простору засобами інформаційно-комунікаційних технологій; інтенсифікація теоретичної, практичної, професійно-особистісної підготовки студентів засобами інтерактивних, проєктних та ігрових технологій; обстоювання викладачем тьюторської позиції в організації педагогічної підтримки підготовки студентів до майбутньої позакласної діяльно-

сті в початковій школі). Схарактеризовано інформаційно-комунікаційний освітній простір для підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану.

Підсумовуючи викладений вище матеріал варто зауважити, що для підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної роботи в початковій школі в умовах воєнного стану ЗВО мають створити ґрунтовний інформаційно-комунікаційний освітній простір, що буде охоплювати весь процес змішаного навчання, за якого педагогічні й освітні технології поєднуються з інноваційними технологіями дистанційного, електронного, мобільного навчання для гармонійного синтезу теоретичного та практичного складників освітнього процесу, а також для забезпечення індивідуальної траєкторії професійно-особистісного розвитку студентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Биков В. Ю. Методичні системи сучасних інформаційно-освітніх технологій. *Збірник наукових праць «Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти»*. Харків: НТУ «ХПІ», 2002. Вип. 3. С. 73–83.
2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2009. 684 с.
3. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та е-технологій навчання. *Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України «Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002»*. Харків: ОВС, 2002. Частина 2. С. 182–199.
4. Бойко А. М. Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії. *Педагогічні науки*. 2011. Вип. 2. С. 4–10.
5. Бойко А. М. Тьюторство як засіб задоволення освітніх потреб особистості, країни і суспільства. *Педагогічні науки*. Полтава, 2010. Вип. 1. С. 4–12.
6. Дем'яненко Н. М. Система тьюторства: актуалізація ретродосвіду Великої Британії. *Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка*. Полтава, 2006. Вип. 6 (57). С. 72–75.
7. Дем'яненко Н. М. Тьюторство – технологія супроводу особистісно-професійного розвитку студентів. *Історико-педагогічні студії: наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2008. Вип. 2. С. 106–116.
8. Дрокіна А. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2020. 308 с.
9. Дубас О. П. Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура. *Сучасна українська політика*. 2010. Вип. 19. С. 223–232.
10. Жук Ю. О. Навчальне середовище як об'єкт інформатизації. *Высокие технологии: развитие и кадровое обеспечение / Материалы X Междунар. научно-техн. сем.* Харьков. Алушта: ХГПУ, 2000. С. 176–178.
11. Жук Ю. О. Роль засобів навчання у формуванні навчального середовища. *Нові технології навчання*. 1998. № 22. С. 106–112.
12. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
13. Іващенко М. В. Особливості реалізації технології тьюторської діяльності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 6. С. 68–72.

14. Кухаренко В. М. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / Харківський політехнічний ін-т. нац. техн. ун-т. Харків: КП «Міськдрук», 2016. 284 с.
15. Литвинова С. Г. Методика проектування та використання хмаро орієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу: методичні рекомендації. Київ: Компрінт, 2015. 280 с.
16. Литвинова С. Г. Хмарні технології як засіб розбудови інноваційної школи. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp14/Litvinova.pdf (дата звернення: 06.06.2022).
17. Луцик І. Г. Дидактичні умови інтерактивного навчання предметів суспільно-гуманітарного циклу в педагогічних коледжах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Кривий Ріг, 2011. 20 с.
18. Максимчук І. А. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2017. 285 с.
19. Морзе Н. В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2008. № 2 (6). URL: [file:///D:/Інтернет%20загрузки/138-Article%20Text-399-1-10-20100820%20\(1\).pdf](file:///D:/Інтернет%20загрузки/138-Article%20Text-399-1-10-20100820%20(1).pdf) (дата звернення: 03.07.2022).
20. Морзе Н. В., Варченко-Троценко Л. О. Електронне портфоліо як інструмент вимірювання результатів діяльності викладача сучасного ВНЗ. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2014. № 53. С. 36–41.
21. Морзе Н. В., Глазунова О. Г. Критерії якості електронних навчальних курсів, розроблених на базі платформ дистанційного навчання. *Інформаційні технології в освіті*. 2009. № 4. С. 63–76. URL: <http://ite.kspu.edu/issue-13/p-63-75> (дата звернення: 17.06.2022).
22. Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.03.2022 № 235 «Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text> (дата звернення: 01.07.2022).
23. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 03.06.2022).
24. Подпльота С. В. Тьюторський супровід як важливий компонент процесу навчання та виховання в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. Vol. 5. № 3. September 2017. С. 84–91.
25. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 142 с.
26. Рашевська Н. В. Мобільні інформаційно-комунікаційні технології навчання вищої математики студентів вищих технічних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. Київ, 2011. 305 с.
27. Семеновська Л. А. Методичні аспекти реалізації тьюторського супроводу вивчення педагогічних дисциплін. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2014. № 8. С. 121–133.
28. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 320 с.
29. Стрюк А. М., Рассовицька М. В. Система хмаро орієнтованих засобів навчання як елемент інформаційного освітньо-наукового середовища ВНЗ. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 42. № 4.